

سناریوهای آینده نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا در افق ۱۴۰۵

* اکبر خزلی^۱، محمد شاه محمدی^۲

۱. دانش آموخته دکتری امنیت ملی، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران
۲. استادیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۹ بهمن ۱۴۰۱
تاریخ پذیرش: ۱۰ تیر ۱۴۰۲
تاریخ انتشار: ۲۰ خرداد ۱۴۰۳

چکیده

منطقه غرب آسیا از نظر ژئواستراتژیک، ژئواکونومیک و ژئوپلیتیک اهمیت ویژه‌ای برای قدرت‌های بزرگ دارد و به همین دلیل تاریخ یک قرن گذشته این منطقه فراز و نشیب‌های زیادی داشته است. کشورهای این منطقه را نیز به لحاظ پیچیدگی‌های خاص آن و تهدیدات روز افزون منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و همچنین نگرانی‌هایی که وجود دارد، نمی‌توان از یکدیگر جدا دانست و نامی هر کدام از این کشورها می‌تواند نامی دیگر کشورها را به دنبال داشته باشد. به همین دلیل، تحقق مطلوبیت‌های جمهوری اسلامی ایران در منطقه و اینکه چه سناریویی می‌تواند مطلوبیت جمهوری اسلامی ایران در این منطقه را به همراه داشته باشد یا به عبارتی، رصد سناریوهای محتمل و طراحی سناریویی که ارزش‌های حیاتی ایران را تضمین نماید حاوی ارزش راهبردی است و دارای اهمیت ویژه‌ای برای جمهوری اسلامی ایران است که هدف تحقیق حاضر نیز همین امر بوده است، لذا در این تحقیق با روش آینده پژوهی GBN و با انجام مصاحبه با ۲۵ نفر از خبرگان و نخبگان آشنا با حوزه‌ی غرب آسیا و تجزیه و تحلیل آنها با روش تحلیل محتوا و همچنین داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های توزیع شده بین ۳۶ نفر از جامعه‌ی آماری به صورت هدفمند و تمام شمار با نرم‌افزارهای Excel و SPSS اقدام به شناسایی بازیگران، کنشگران، شگفتی‌سازها، پیشران‌ها و عدم قطعیت‌ها نمودم و نهایتاً چهار سناریوی محتمل به نام‌های (فروپاشی نظم فعلی و بی‌نظمی، هژمونی نظم ایرانی اسلامی، هژمونی نظم سلفی غربی، کنسرت قدرت‌های منطقه‌ای و نظم دسته‌جمعی) شناسایی گردید.

کلیدواژه‌ها:

منطقه‌ی غرب آسیا،
کنشگران، پیشران،
شگفتی‌ساز، سناریو.

* نویسنده‌ مسئول:

اکبر خزلی

نشانی:

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع

ملی، تهران، ایران

پست الکترونیک:

a.khezli98@sndu.ac.ir

استناد به این مقاله:

خزلی، اکبر و شاه محمدی، محمد (۱۴۰۳). سناریوهای آینده نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا در افق ۱۴۰۵. مطالعات بنیادین و کاربردی جهان اسلام، ۱(۱)، ۵۵-۸۶.

۱. مقدمه و بیان مسئله

غرب آسیا منطقه‌ای با ویژگی‌های خاصی همچون قرار گرفتن در میان سه قاره اروپا، آسیا و آفریقا، خاستگاه ظهور ادیان بزرگ، محور تبادلات و تحولات منطقه‌ای، پایگاه امپراتوری‌های بزرگ، داشتن آبراه‌های مهم بین‌المللی، وضع منابع غلیظ ایدئولوژیکی و در نهایت قلب حوزه فرهنگی اسلام است. این منطقه به واسطه همین ویژگی‌ها نه تنها منحصر به فرد است، بلکه یکی از مناطق راهبردی جهان نیز به حساب می‌آید (Moumani et al., 2017: 58).

جایگاه انرژی خلیج فارس نیز موقعیت ممتازی به این منطقه می‌بخشد که در مجموع شامل ۵۹/۱ درصد از کل ذخایر ثابت شده نفت و ۴۰ درصد از کل ذخایر ثابت شده گاز است. خلیج فارس همچنین به شکل تقریبی ۴۱ درصد مصارف نفتی جهان را تأمین می‌کند و روزانه نیمی از این نفت مصرفی از تنگه راهبردی هرمز عبور می‌کند (Research Center Strategic Report, 2018).

این منطقه برخلاف سایر مناطق جغرافیایی جهان به ویژه به دلیل منابع انرژی و قدرت و موقعیت ژئوپلیتیکی، در کنار فرآیند جهانی شدن و رشد اسلام‌گرایی در اشکال مختلف، از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار بوده و قدرت‌های جهانی نمی‌توانند با خویشتن‌داری نسبت به سرنوشت و آینده این منطقه بی‌تفاوت باشند. به همین دلیل هم‌زمان با آغاز قرن بیست و یکم، ایالات متحده آمریکا، افغانستان و عراق را اشغال نمود، سپس پیشنهادهای متعدد در مورد رابطه اعراب و رژیم صهیونیستی نظیر «نقشه راه و خاورمیانه جدید» را ارائه نمود که جنگ‌های ۳۳ روزه علیه حزب الله لبنان در سال ۲۰۰۶ م و جنگ غزه ۲۰۰۸ م را سبب شد که همگی حاکی از شکل‌گیری موجی از بی‌ثباتی در دهه آغازین سده جدید در منطقه غرب آسیا است. در دهه اخیر نیز ظهور داعش و بحران سوریه بخش دیگری از این رویکرد را نمایان ساخت (Esdian, ۲۰۱۱: ۲۸).

آینده‌نگری نسبت به تحولات منطقه غرب آسیا برای جلوگیری از هرگونه غافلگیری و چالش امنیتی و تأثیرگذاری بر تحولات منطقه غرب آسیا، رصد و مهار الگوی ضد ایرانی، کمک به شناخت موانع همگرایی منطقه و شناسایی عوامل تأثیرگذار بر امنیت منطقه در راستای منافع ملی جمهوری اسلامی ایران نشان دهنده‌ی اهمیت تعیین سناریوهای مطلوب نظم منطقه‌ای غرب آسیاست و از طرفی باید توجه داشت که پرداختن علمی و روش‌مند به مسئله پیش گفته و عدم اتخاذ رویکردی

آینده پژوهانه در بررسی و تحلیل موضوع می‌تواند منجر به آثار و تبعات نامطلوب بلکه خسارت بار شود به طوری که عدم پرداختن به این موضوع یا سستی و تأخیر در انجام آن باعث سردرگمی و غافلگیری تصمیم‌گیران و افزایش هزینه‌های مادی و معنوی ناشی از اطلاعات آشفته و تحلیل‌های موردی یا تصمیمات مقطعی و بخشی یا موضعگیری‌های گسسته و معطوف به حال می‌شود که چه بسا به افزایش احتمال شکل‌گیری سناریوهای مطلوب جبهه معارض جمهوری اسلامی ایران گردد و به ضعف یا ناکامی جمهوری اسلامی در نیل به اهداف انسانی و اسلامی خود در غرب آسیا بیانجامد. ناگفته پیداست که این وضعیت خدای ناخواسته می‌تواند به خسارت بزرگ یا شکست راهبردی محور مقاومت در منطقه غرب آسیا منتهی شود، بر همین اساس هدف ما شناسایی و تحلیل سناریوهای آینده این منطقه در مسیر حرکت به سمت آینده مطلوب، به خصوص برای جمهوری اسلامی ایران در چند سال آینده است. لذا این تحقیق درصدد پاسخ به این دغدغه است که بازیگران به دنبال ایجاد چه نوع نظامی در منطقه هستند و به تعبیری، سناریوهای نظم امنیتی منطقه‌ای در غرب آسیا کدام است؟

۱-۱. سوال تحقیق

سؤال اصلی تحقیق این است که: سناریوهای محتمل آینده نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا کدامند؟

۲-۱. پیشینه تحقیق

برای انجام این پژوهش، ضمن جستجو در منابع دانشگاهی از سایت‌های مرتبط با رساله‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقالات و طرح‌های تحقیقاتی، اطلاعات مربوطه استخراج و سپس آن دسته از اطلاعاتی که مورد توجه و نیاز بوده‌اند، به شرح ذیل دسته‌بندی گردید:

مقاله‌های مندرج در مجلات علمی - پژوهشی داخلی و خارجی

در تحقیقی تحت عنوان «روابط امارات و عربستان در نظم جدید غرب آسیا: از همگرایی تا واگرایی» که شقاقی و همکاران او نگاشته‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که دو کشور امارات و عربستان علی‌رغم داشتن اختلافات فراوان ولی در نظم

جدید غرب آسیا همگرا هستند (Shaghghi et al., 2023: 118-98)

در تحقیقی که آقایان محمدرضا فرجی و وحید رنجبر حیدری تحت عنوان «نظم امنیتی منطقه خاورمیانه در وضعیت پیچیدگی» انجام داده‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که با بروز پیچیدگی در منطقه خاورمیانه تهدیدات کلاسیک و سنتی نیز جای خود را به تهدیدات نوین و پیچیده دادند و نظم امنیتی کلاسیک نیز با نظم امنیتی غیرخطی و پیچیده جایگزین شد. پیچیدگی و تداخل کارکردی بازیگران، راهبردهای امنیتی نوینی را برای پاسخ به تهدیدات نوین در خاورمیانه طلب می‌کند. بر همین اساس موازنه قوای سنتی و کلاسیک با موازنه قوای نامتقارن و هوشمند و اتحاد و ائتلاف‌های کلاسیک جای خود را به ائتلاف‌های فازی دادند. در وضعیت پیچیدگی حاکم بر خاورمیانه پایگاه‌سازی یکی از ابزارهای دستیابی به اهداف امنیتی از سوی قدرت‌های بزرگ، به‌ویژه هژمون است. (Farji and Ranjbar Heydari, 2019)

در تحقیق دیگری که فلاحت پیشه و همکاران او تحت عنوان «الگوهای هویتی غرب آسیا و نظم امنیت منطقه‌ای» انجام داده‌اند به این جمع‌بندی رسیدند که شکل‌گیری هویت گفتمان منطقه‌ای مبتنی بر اشتراکات هویتی اسلامی و تمدن اسلامی به‌عنوان دال مرکزی آن گفتمان به منظور استقرار نظم امنیتی منطقه‌ای پیشنهاد داده شده است. (FalahPishehand others, 2017, 72-29)

رؤیا، نژادزندی و روح الله طالبی آرانی در کار تحقیقی تحت عنوان «منطقه‌گرایی نوین در غرب آسیا و جنوب شرق آسیا: تامل مقایسه‌ای» نتیجه می‌گیرند که جنوب شرق آسیا در پیشبرد منطقه‌گرایی نوین پیشروتر از غرب آسیا بوده است، که به نوبه خود می‌تواند زمینه پژوهش درباره دورنمای مقایسه‌ای منطقه‌گرایی نوین و نقد مقایسه‌ای منطقه‌گرایی نوین را فراهم سازد. (Najadzandieh and Talebi Arani, 2019: 181-218)

در کار تحقیقی با عنوان «سناریوهای پیش روی آینده جایگاه ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در نظام قدرت منطقه‌ای غرب آسیا در افق ۱۴۱۰» که توسط میرحسینی و عیوضی انجام شده در نظام قدرت منطقه‌ای غرب آسیا و سپس سنجش آنها از طریق پرسش از خبرگان نشان می‌دهد که دو پیشران و میزان مداخلات آمریکا در غرب آسیا و رابطه ایران و عربستان از اهمیت و عدم قطعیت بالاتری برخوردار هستند، بنابراین با استفاده از این دو عدم قطعیت سناریوهای

مرتبط با آینده جایگاه ژئوپلیتیکی ج.ا.ا در نظام قدرت در غرب آسیا در افق ۱۴۱۰ ترسیم شده است. (Mir Hosseini and Ayouzi, 2018: 143-169)

در کار تحقیقی دیگری با عنوان «عوامل تعیین کننده در نظم امنیتی غرب آسیا بر اساس نظریه موازنه همه جانبه» که دهشیری و شاهمرادی انجام داده‌اند عوامل و روندهای تعیین کننده در نظم امنیتی منطقه غرب آسیا در سه عرصه ساختارها، بازیگران و فرآیندها به عنوان پارامترهایی درهم تنیده و مرتبط با یکدیگر واکاوی می‌شود. سپس فرآیندهای تأثیرگذار بر نظم و امنیت غرب آسیا با تأکید بر اختلافات هویتی، فقر و نابرابری، بحران آب و اسلامگرایی مورد مذاقه و واکاوی قرار داده شده و مقاله در مبحث نهایی به تشریح الگوهای نظم و امنیت منطقه‌ای در غرب آسیا مشتمل بر دو الگوی پازلی و شطرنجی میپردازد که بازیگران دخیل در نظم امنیتی منطقه را در وضعیت سرگشتگی قرار داده است. (Dahshiri and Shahmoradi, 2019: 75-108)

امیر قدسی نیز در تحقیق خود با عنوان «نظام ژئوپلیتیکی غرب آسیا و نظم مطلوب منطقه‌ای ایران» مناسب‌ترین الگوی ایجاد نظم برای جمهوری اسلامی ایران بر مبنای «الگوی مشارکتی»، «تمدن و اقتصاد پایه» و با رویکرد قدرت آفرینی نرم را پیشنهاد داده است. (Qudsi, 2017: 203-228)

در کار تحقیقی با عنوان «رقابت ایران و عربستان و تحولات مجموعه امنیتی خاورمیانه» که خلیلی و همکاران انجام داده‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که رقابت ایران و عربستان پس از حوادث یازده سپتامبر ۲۰۰۱ باعث افزایش ناامنی در خاورمیانه و افزایش مداخله قدرت‌های جهانی در منطقه شده است که نتیجه آن شکل‌گیری بحران‌های دامنه‌دار امنیتی و بی‌ثباتی بوده است. (Khalili et al., 2023: 49-72)

قاسم ترابی و محمدناصر طاهری‌زاده در تحقیقی با عنوان «روندهای مسلط منطقه‌ای و آینده نظم در خاورمیانه» به این جمع‌بندی رسیده‌اند که خاورمیانه امروزی درگیر مسائل و مشکلات ساختاری و نهادینه است؛ ضعف در ملت‌سازی و دولت‌سازی، تنوع هویت قومی و مذهبی و خوانش‌های متنوع از اسلام، بازیگری ایدئولوژیک و استراتژیک قدرتهای منطقه‌ای، بازیگری منافع‌محور

قدرتهای فرامنطقه‌ای و تداوم اسرائیل بر پایه زور عریان، مهمترین مشکلات کنونی خاورمیانه هستند که روی هم رفته در حال انفجار منطقه و فروپاشی نظم گذشته هستند (Torabi and Taherizadeh, 2018: 29-7)

در کار تحقیقی با عنوان «طراحی سیاست‌های جدید در خاورمیانه» که دنی و هاشمی به رشته تحریر درآورده اند به این نتیجه رسیده‌اند که در منطقه غرب آسیا حاکمیت‌های مرکزی موفق نشدند میراث استعمار را به گونه‌ای هدایت کنند که مردم متنوع به ملت یکدست تبدیل شوند و این سیاستمداران بیشتر کشورها را درست کردند و توجهی به درست کردن ملت و وطن نداشته‌اند لذا غرب آسیا همواره استعداد بالایی برای تجزیه و تکه تکه شدن را دارد و در این بخش کشورهایی مانند عراق که از قومیت‌های مختلفی تشکیل شده‌اند استعداد بیشتری برای این موضوع دارند. (Hashemi & Danny, 2018)

۱-۳. جمع‌بندی پیشینه‌های مرتبط با تحقیق

اهداف و سؤالات مطرح شده در این مقالات نمایانگر این است که اغلب در خصوص بحران این منطقه و معضلات و مشکلات منطقه غرب آسیا به صورت تئوری و نظری پرداخته شده است و راهکار و سناریوهایی در راستای تحقق مطلوبیت جمهوری اسلامی ایران ارائه نشده است. همچنین تحقیقات قبلی بیشتر جنبه تئوری و نظری داشته در صورتی که این پژوهش یک تحقیق کاربردی - توسعه‌ای است. تعیین سناریوی مطلوب و سازگار با مقدرات ایران، مهم‌ترین تفاوت این تحقیق با سایر پژوهش‌های انجام شده است که این خود نوآوری این تحقیق را می‌رساند.

۲. مبانی نظری

۲-۱. آینده پژوهی

آینده پژوهی با دو واژه آینده و پژوهش ارتباط نزدیکی دارد. اگر پژوهش را در لغت‌نامه دهخدا جستجو کنیم به مجموعه‌ای از مفاهیم می‌رسیم که هسته‌ی آن پی‌جویی است. واژه آینده هم به معنای آن که آید به کار برده شده است. پس آینده پژوهی در ریشه مفهومی خود معادل است با «پی‌جویی آن که آید». با

پذیرش این مفهوم، می‌دانیم که آینده می‌آید و پیش از آن که بیاید به پی‌جویی آن می‌رویم، چگونگی آمدنش را بررسی می‌کنیم و احتمالاً برنامه‌های خود را بر اساس یافته‌های آن پی‌جویی تنظیم می‌کنیم. پژوهش به معنای اصطلاحی تحقیق علمی و آینده به معنای اصطلاحی فراتر از زمان در نظر گرفته می‌شود. بنابراین باید در خصوص آینده‌پژوهی، تحقیق علمی درباره زمان فراتر از آینده انجام شود (Pedram and Ahmadian, 13:13 2016). برای آینده‌پژوهی تعاریف متعددی بیان شده است. سهیل عنایت‌الله‌زاده آینده‌پژوهی را مطالعه نظام‌مند آینده‌های ممکن، محتمل، و دیدگاه‌ها و جهان بینی‌ها و اسطوره‌های بنیادین هر آینده تعریف نموده است (Enayatullahzadeh, 1:2007).

۲-۲. غرب آسیا

«غرب آسیا» مفهومی نوپدید و دارای مرزهای ناروشن در حوزه مطالعات منطقه‌ای است که بر منطقه‌ای نفوذپذیر و بحران خیز اشاره دارد که مشتمل بر خرده نظام‌های حاشیه خلیج فارس، شامات، آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی و کشورهای شرق و غرب ایران می‌شود. در این خرده نظام‌ها علاوه بر قدرت‌های بزرگ، قدرت‌های منطقه‌ای نیز از قابلیت شکل‌دهی به ترتیبات امنیتی یا برهم زدن آن برخوردارند (Haq Panah, 1999: 228).

رهبر معظم انقلاب درباره مفهوم اصلی غرب آسیا می‌فرماید:

«من راجع به این کلمه‌ی «خاورمیانه» یکی دو بار در صحبت‌های عمومی گفته‌ام، این منطقه‌ی آسیا - که بزرگ‌ترین و کهن‌ترین تمدن‌های بشری مال اینجا و زاینده‌ی اینجا و آفریده‌ی اینجا است و نژادهای قدیمی بشری از اینجا سر بلند کرده‌اند- این آسیای با این عظمت، در منطق و ادبیات اروپایی تقسیم شد به سه قسمت: شد خاور؛ آن وقت خاور دور، دور از کجا؟ از اروپا! خاورمیانه - میانه یعنی نه دور نه نزدیک - به کجا؟ به اروپا! خاور نزدیک، نزدیک به کجا؟ به اروپا! شما ملاحظه کنید این فرهنگ و این ادبیات، خیلی چیزهای دیگر هم پشت سر خودش دارد؛ یعنی همه‌ی این گذشته‌ی تاریخی بشر [را این‌طور تقسیم کردند]؛ این تمدن‌ها، این نژادها، این فرهنگ‌ها، این همه دانش‌هایی که تولید شده در این منطقه‌ی آسیا

- هندش یک جور، چینش یک جور، ایرانش یک جور، بین‌النهرینش یک جور، بابل، و مانند آنها- این تمدنهای کهن، همه‌ی اینها مجموعاً شدند یک منطقه‌ای که نامگذاری آنها به تناسب دوری و نزدیکی با اروپا معنا می‌شود! تا امروز هم منطقه‌ی ما را می‌گویند خاورمیانه، منطقه‌ی ما خاورمیانه است. یک منطقه‌ی دیگر هم هست که خاور دور است؛ چرا دور است؟ چون از اروپا دور است!»
(Statements at the meeting of young scientific elites - 07/28/2015)

«...البته من اصرار دارم این منطقه را «غرب آسیا» بگویم، نه خاورمیانه. تعبیر خاور دور، خاور نزدیک، خاورمیانه درست نیست. دور از کجا؟ از اروپا. نزدیک به کجا؟ به اروپا. یعنی مرکز دنیا اروپاست؛ هر جایی که از اروپا دورتر است، اسمش خاور دور است؛ هر جا نزدیکتر است، خاور نزدیک است؛ هر جا وسط است، خاورمیانه است! این تعریفی است که خود اروپائی‌ها کردند؛ نه، ما این را قبول نداریم. آسیا یک قاره‌ای است؛ شرقی دارد، غربی دارد، وسطی دارد؛ ما در غرب آسیا قرار داریم. بنابراین منطقه‌ی ما اسمش منطقه‌ی غرب آسیاست، نه منطقه‌ی خاورمیانه. (Statements at the meeting of university professors - ۲۲/۰۵/۲۰۱۳)

«منطقه‌ی غرب آسیا یک منطقه‌ی فوق‌العاده حساس راهبردی است، [یعنی] هم از لحاظ جغرافیایی، هم از لحاظ منابع طبیعی و هم از لحاظ گذرگاه‌های آبی یک منطقه‌ی حساس است. (Statements in the meeting of officials and guests of the Islamic Unity Conference - 09/27/2015)

۲-۳. نظم منطقه‌ای

نظم منطقه‌ای به الگوهای مدیریت مناقشات منطقه‌ای یعنی موازنه قوا، کنسرت، امنیت دسته‌جمعی و همگرایی اشاره دارد و بر اساس روش‌شناسی واقع‌گرایانه، تبیین شکل‌گیری و دگرگونی آن مستلزم تحلیلی چندوجهی و در نظر گرفتن متغیرهای تأثیرگذار در سطوح داخلی (فروملی و ملی)، منطقه‌ای و بین‌المللی است. (Motaghi, Moini, 2021: 697)

جغرافیا و محدوده سرزمینی به عنوان یکی از اجزاء منطقه، بستری است که سازه

نظم بر آن سوار می‌شود، درست به همین دلیل نیز با وجود ارائه تعاریف متعدد از منظر چارچوب‌های تئوریک مختلف، منطقه و سازه سرزمینی جزء ثابت و لاینفک هرگونه تعریف از نظم منطقه‌ای است. پس، سازه نظم بر کلیتی سرزمینی قرار دارد که دارای عناصری به قرار زیر است:

واحدها؛

مجاورت و نزدیکی جغرافیایی؛

خودآگاهی واحدها از اینکه آنها یک منطقه را تشکیل داده و ادراکات و برداشت‌های دیگران نیز دال بر قرارگیری آنها در یک منطقه معین است؛

میزانی از خودمختاری و استقلال از نظم جهانی؛

تعامل و وابستگی متقابل بین واحدها (Lake and Morgan, 2015: 49)

ویلیام تامپسون علاوه بر عناصر بالا بر نقش عامل خارجی نیز در شکل‌گیری نظم‌های منطقه‌ای تأکید می‌کند. از نظر تامپسون نظام مجموعه‌ای از کشورها است که حداقل از یک عنصر خارجی تأثیر پذیرفته باشد. زمانی که یک عامل خارجی موجب تهدیدی بالفعل یا بالقوه بر علیه افراد یا دولت‌ها شود، در این صورت یک نظام یا مجتمعی منطقه‌ای ایجاد می‌شود (Lake and Morgan, 2015: 79-80) عامل خارجی قدرت مداخله‌گر فرامنطقه‌ای است.

بر طبق نظر بوزان و ویور مجموعه امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا، از سه زیرمجموعه امنیتی ذیل تشکیل شده است: (Bozan and Weaver, 2018: 62) نخستین و اصلی‌ترین زیرمجموعه که در شامات متمرکز است، شامل رژیم غاصب صهیونیستی و همسایگان عرب آن می‌شود.

دومین زیرمجموعه، مجموعه امنیتی خلیج فارس است که پس از خروج بریتانیا در سال ۱۹۷۱ شکل گرفته است در این زیرمجموعه، رقابت سه‌گانه ایران، عراق (تاقبل از فروپاشی دولت بعث) و دولتهای عرب خلیج فارس به رهبری عربستان سعودی، محور اصلی را تشکیل می‌داد.

سومین زیرمجموعه منطقه‌ای که انسجام ضعیف‌تری در مجموعه امنیتی غرب آسیا دارد، مبتنی بر مجموعه‌ای از روابط متغیر و شکننده میان لیبی، تونس، الجزایر و مراکش است. مهم‌ترین مشکل امنیتی منطقه‌ای در زیرمجموعه مغرب، الحاق صحرای غربی به مراکش در ۱۹۷۵ م است. (Bozan and Weaver, 1388:106) روی هم رفته تنوع منازعات امنیتی در مجموعه امنیتی غرب آسیا سبب شده تا شارح اصلی مکتب کپنهاگ یعنی باری بوزان آن را همواره مجموعه‌ای منازعه‌ساز و کشمکش‌زا بنامد. به همین دلیل است که الگوهای نظم منطقه‌ای در این مجموعه امنیتی، همواره در وضعیتی مبهم، سیال و متغیر قرار داشته‌اند و تاکنون هیچ الگوی به صورت مستمر و پایدار شکل نگرفته است. (Ghafari Hashjin and Nikonhad, 2023: 115) البته در کنار سایر کشورهای منطقه‌ی غرب آسیا به عنوان بازیگران این منطقه برای بررسی نظم امنیتی آن باید گروه‌ها و جریان‌های تأثیر گذار در این منطقه را نیز مد نظر قرار داد که از آن جمله می‌توان به جریان مقتدی صدر (انقاز الوطن)، گروه طالبان، گروه‌های شیعی و گروه‌های سلفی و سایر گروه‌های فعال در منطقه اشاره کرد.

۳. روش تحقیق

این پژوهش با عنوان سناریوهای آینده نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا، با روش سناریوپردازی مبتنی بر عدم قطعیت‌های بحرانی^۱ که به شبکه جهانی کسب‌وکار^۲ (GBN) موسوم است، صورت پذیرفته است که بر مبنای پنج مؤلفه کنشگران، عوامل کلیدی، نیروهای پیش‌ران، عدم قطعیت‌ها و شاخص‌های راهنما شکل می‌گیرند.

۳-۱. تحلیل‌های آماری داده‌های گردآوری شده

پایایی پرسشنامه تحقیق به وسیله دو ضریب آلفای کرونباخ و ضریب دیلون- گلدشت این (ضریب ترکیبی) مورد بررسی قرار گرفته است. مقدار قابل قبول برای این دو ضریب حداقل ۰/۷ است. همان‌طور که در جداول ذیل مشخص است مقادیر آلفای کرونباخ و ضریب دیلون- گلدشت این برای تمامی موارد بیشتر از ۰/۷ است و این نشان از پایایی مناسب شاخص‌ها در خصوص سازه خود است.

1. Critical Uncertainty
2. Global Business Network

جدول ۱ آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی کنشگران منطقه‌ای

آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	N of Items
۷۹۶.	۷۹۸.	۱۰

جدول ۲ آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی کنشگران فرامنطقه‌ای

آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	N of Items
۷۷۳.	۷۷۱.	۴

جدول ۳ آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی تناسب عوامل کلیدی

آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	N of Items
۸۸۴.	۸۸۲.	۲۹

جدول ۴ آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی تناسب پیشران‌های تحولات

آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	N of Items
۸۲۵.	۸۲۴.	۱۰

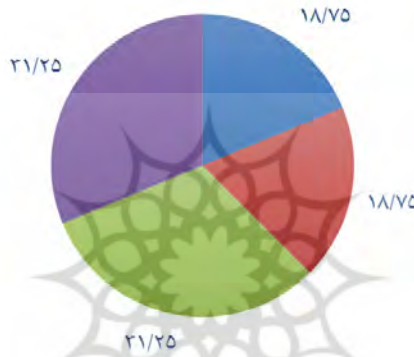
جدول ۵ آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی سازه‌های پژوهش

N of Items	پایایی ترکیبی		سازه
۱۰	۷۹۸.	۷۹۶.	منطقه‌ای
۴	۷۷۱.	۷۷۳.	فرامنطقه‌ای
۲۹	۸۸۲.	۸۸۴.	عوامل کلیدی
۱۴	۸۲۴.	۸۲۵.	نیروه‌های پیشران

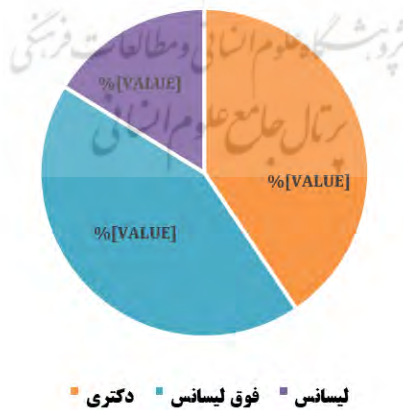
۳-۲. تحلیل آمار توصیفی جامعه آماری

در این بخش ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری تشریح می‌شود. ویژگی‌هایی که در این بخش مورد تحلیل قرار می‌گیرند عبارت‌اند از: سنوات خدمتی، جایگاه

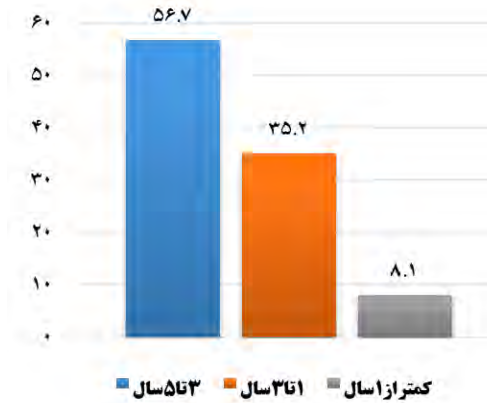
سازمانی، تحصیلات و رشته تحصیلی و ...، که در این پژوهش از منظر جمعیت شناختی با عنایت به محدودیت خبرگان حوزه تحولات سیاسی-امنیتی غرب آسیا با تعقیب رویکرد تمام شمار تا سطح اشباع نظری و بصورت هدفمند انتخاب گردید و به خبرگان که از منظر سنوات خدمتی و جایگاه سازمانی و تحصیلات مرتبط با قلمرو موضوعی شرایط لازم را داشته، مراجعه و پرسشنامه‌ها توزیع و پاسخ‌ها جمع‌آوری و تحلیل گردید که به علت طبقه‌بندی از ذکر نام خبرگان خودداری می‌شود.

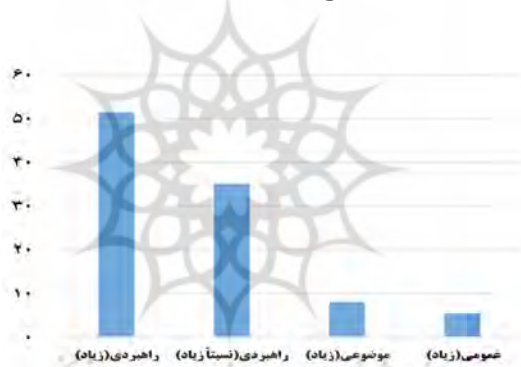
شکل ۱ نمودار سنوات خدمتی خبرگان (درصد)

شکل ۲ میزان فعالیت علمی و یا دارای تجربه در حوزه غرب آسیا (درصد)

شکل ۳ سطح تحصیلات خبرگان (درصد)

شکل ۴ سطح مطالعات خبرگان (مرتبط با تحولات غرب آسیا)

همان‌طور که مشخص است بالغ‌بر ۶۵ درصد از مشارکت‌کنندگان در این پژوهش با سابقه بیشتر از ۲۰ سال و مقاطع تحصیلات تکمیلی، در ۲ سال اخیر متوجه تحولات حوزه غرب آسیا بوده و غالباً رویکرد راهبردی به موضوع دارند بنابراین می‌توان برآیند نظرات آنها پیرامون تحولات غرب آسیا را قابل‌اعتنا و مورد قبول دانست.

۳-۳. کنشگران منطقه‌ای و فرماندهی در نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا

کنشگران تحول‌آفرین، بازیگرانی هستند که قدرت و قابلیت تأثیرگذاری بر محیط را داشته باشند. این کنشگران می‌توانند منطقه‌ای و فرماندهی باشند. در این پژوهش،

کنشگران تحول آفرین در غرب آسیا به دو دسته کنشگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای تقسیم‌بندی شده است.

بعد از بحث و تبادل نظر بین مصاحبه شونده‌ها این جمع‌بندی حاصل شد که کنشگران منطقه‌ای غرب آسیا، ایران، ترکیه و عربستان هستند. کنشگر ممتاز این مجموعه؛ جمهوری اسلامی ایران، کنشگر مؤثر؛ کشور ترکیه و کنشگر منفعل نیز عربستان است. بنابراین در آینده غرب آسیا، کنشگر تحول آفرین عبارت است از ترسیم یک مثلث از دید منافع ملی ایران که عبارت است از سه بازیگر تهران، آنکارا و ریاض است. در مقابل این مثلث مثبت، یک مثلث شوم هم وجود دارد و آن عبارت است از پیوند بین عربستان با آمریکا و رژیم صهیونیستی که این مثلث، دشمن ایران خواهد بود. این جناح معتقد است اگر ایران بتواند جبهه مقاومت را به‌عنوان نیروی مؤثر منطقه غرب آسیا قرار دهد، بازنده آن آمریکا خواهد بود لذا در تلاش برای اجرایی نشدن آن است و عربستان هم در این مثلث، حامی و تأمین کننده منابع مالی - رسانه‌ای است. اگر ایران بتواند بغداد، سوریه، لبنان و ترکیه را با خود همسو کند آن‌گاه به اصلی‌ترین بازیگر راهبردی در منطقه تبدیل خواهد شد. در ادامه با توجه به بیانات مقام معظم رهبری و تحلیل مصاحبه‌های صورت گرفته به تشریح کنشگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا به شرح زیر می‌پردازیم:

الف. جمهوری اسلامی ایران

سال‌های پس از حمله آمریکا به عراق، ایران به مهمترین و تأثیرگذارترین بازیگر منطقه‌ای در خاورمیانه تبدیل شد و توانست نفوذ منطقه‌ای خود را گسترش دهد. بر این اساس، در این سال‌ها ایران نقش رهبر جریانهای مقاومت شیعی را در راستای ایجاد یک بلوک منطقه‌ای شیعی از افغانستان تا لبنان برای خود تعریف کرده بود. از سوی دیگر، ایران تلاش داشت آمریکا را در عراق زمین‌گیر کند تا مانع از تحمیل نظم مورد نظر این کشور در قالب طرح‌های خاورمیانه بزرگ و خاورمیانه جدید شود. بنابراین، همزمان نقش پشتیبان منطقه‌ای را نیز در مقابل مداخله آمریکا در منطقه برعهده داشت.

ب. عربستان سعودی

در سال‌های بعد از ۲۰۰۳ تمام تلاش عربستان بر مقابله با گسترش نفوذ منطقه‌ای ایران و شکل‌گیری یک محور شیعی در سطح منطقه قرار گرفته بود. بر این اساس، این کشور تلاش کرد یک ائتلاف منطقه‌ای را با محوریت کشورهای سنی علیه ایران شکل دهد و خود رهبری آن را برعهده بگیرد. در این راستا، مهمترین نقش منطقه‌ای عربستان، رهبری جریانهای منطقه‌ای ضد ایرانی بود. از سوی دیگر، با توجه به اینکه از نظر عربستان، ایران و جنبش‌های شیعی مهمترین تهدید علیه نظم منطقه‌ای در خاورمیانه به شمار می‌روند، بنابراین همزمان نقش پاسبان منطقه‌ای را نیز علیه تلاش ایران برای تغییر نظم امنیتی موجود، ایفا می‌کرد.

ج. ترکیه

حمله آمریکا به عراق فرصت مناسبی در اختیار ترکیه قرار داد تا از این طریق سیاست چرخش به شرق را به پیش ببرد. همزمان، مقابله با تهدید استقلال طلبی کردها در عراق، حساسیت ترکیه نسبت به تحولات خاورمیانه را افزایش داده و حضور بیشتر ترکیه در خاورمیانه و به ویژه در تحولات عراق را توجیه می‌کرد. ترکیه همچنین نقش میانجی منطقه‌ای را در قالب حل و فصل بحرانهای منطقه ایفا می‌کرد. بر این اساس، نقش منطقه‌ای ترکیه را می‌توان در قالب تلاش ترکیه برای ایفای نقش رهبری توسعه اقتصادی در خاورمیانه تفسیر کرد.

د- رژیم غاصب صهیونیستی

گاه‌شمار تعارض این رژیم با کشورهای محیط پیرامونی خود در سال‌های ۲۰۰۹، ۲۰۰۸، ۲۰۰۶، ۱۹۷۳، ۱۹۶۷، ۱۹۵۶، ۱۹۴۸ گواهی بر این مدعا است. جمهوری اسلامی ایران مهمترین هموارد جهانی و منطقه‌ای رژیم صهیونیستی محسوب می‌شود که تهدیدی جدی را متوجه بقا این رژیم کرده است. ایران مهمترین رسالت منطقه‌ای خود را نابودی این رژیم جعلی می‌داند. در مقایسه با سایر کشورهای منطقه، رژیم صهیونیستی بیشترین و طولانی‌ترین تقابل و تخاصم را با ایران دارد. موضوعی که تبدیل به یکی از مهمترین متغیرهای تأثیرگذار بر نظم منطقه‌ای غرب آسیا شده است.

ه- آمریکا

مهم‌ترین بازیگران خارجی در سطح جهانی، قدرت‌های جهانی از جمله آمریکا، روسیه، اتحادیه اروپا و... هستند که از بین آنها آمریکا را می‌توان کنشگر دانست که توان اثرگذاری آن در غرب آسیا از همه مهم‌تر و دارای وزن بالاتری است. آمریکا در سطح فرامنطقه‌ای بازیگر اصلی در غرب آسیا بوده است.

و. روسیه

روسیه از اولین قدرت‌های جهانی مداخله‌گر در تحولات منطقه‌ای غرب آسیا است. حضور این کشور در غرب آسیا به دوره تزارها ذیل عنوان سیاست دسترسی به آبهای گرم برمی‌گردد. انقلاب ۱۹۱۷ سبب وقفه‌ای اندک در مداخله‌گری روسیه در غرب آسیا شد. دومین نوسان در سیاست روسیه در منطقه غرب آسیا به فروپاشی امپراتوری شوروی بر می‌گردد. اما روی کار آمدن پوتین و جنبش بیداری اسلامی در کشورهای غرب آسیا سرآغازی برای حضور فعال و گسترده مجدد روسیه در منطقه شد.

ی- اتحادیه اروپا

غرب آسیا از جمله مناطقی بود که به دلیل موقعیت برجسته ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی مد نظر قدرت‌های اروپایی بود. به طور غالب انگلستان و تا حدودی فرانسه از جمله قدرت‌هایی اروپایی بودند که بیشترین سهم را در سیطره بر منطقه غرب آسیا تا نیمه قرن بیستم داشتند. نوسازی کشورهای اروپایی و همگرایی آنها ذیل عنوان موجودیتی تحت عنوان اتحادیه اروپا سرآغاز روندی نوین در سیاست‌های جهانی قدرت‌های اروپایی در سایر مناطق جهان شد. در چند دهه گذشته کشورهای اروپایی چه در قامت اتحادیه اروپا و چه خارج از این چارچوب پیوسته در زیر چتر حمایتی آمریکا و هماهنگ با سیاست‌های این کشور به ایفای نقش در غرب آسیا پرداخته‌اند. موضوعی که با توجه به تقرب مکانی غرب آسیا و اهمیت تحولات سیاسی، امنیتی و اقتصادی آن برای اروپا و همین‌طور وابستگی آنها به آمریکا حداقل در یک دهه آینده نیز استمرار پیدا خواهد کرد.

ز- چین

چین از قدرت‌های نوظهور جهانی است که در چند دهه گذشته رشد چشم‌گیری را در عرصه‌های مختلف تجربه کرده است. اقتصاد در حال رشد سریع چین به منابع انرژی فسیلی وابسته است. با توجه به فقر چین از نظر منابع انرژی، این کشور به شدت به منابع خارجی انرژی وابسته است. در حال حاضر غرب آسیا بزرگترین منبع تأمین انرژی اقتصاد بزرگ چین است. به همین دلیل غرب آسیا از جمله مناطقی است که به دلیل ذخایر گسترده انرژی اهمیتی استراتژیک برای چین دارد. بنابراین، چین از بازیگران جدید فرامنطقه‌ای مهم در غرب آسیا است که باید نقش و تأثیرگذاری آن در تحولات آینده منطقه را در نظر گرفت.

در جمع‌بندی حاصل شده، آمریکا به‌عنوان کنشگر اول تحول آفرین فرامنطقه‌ای محسوب می‌شود.

بر اساس تجزیه و تحلیل صورت گرفته از نتایج پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده، میانگین و انحراف معیار اهمیت کنشگران منطقه‌ای در نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا از منظر خبرگان به شرح ذیل هست:

جدول ۷ میانگین و انحراف معیار اهمیت کنشگران منطقه‌ای

انحراف معیار	میانگین اهمیت	کنشگران منطقه‌ای
۰.۲۸	۳.۹۲	ایران
۰.۵۸	۳.۳۶	عربستان
۰.۶۰	۳.۳۲	ترکیه
۰.۵۷	۳.۱۹	رژیم غاصب صهیونیستی
۰.۵۷	۳.۱۲	امارات متحده عربی
۰.۶۹	۳.۰۵	قطر
۰.۵۷	۲.۹۴	انقاذ الوطن (جریان مقتدی صدر)
۰.۵۹	۲.۸۶	طالبان
۰.۶۳	۲.۸۴	گروه‌های شلعی
۰.۶۹	۲.۵۰	گروه‌های سلفی

جدول ۸ میانگین و انحراف معیار اهمیت کنشگران بین المللی

انحراف معیار	میانگین اهمیت	کنشگران بین المللی
۰.۴۹	۳.۷۶	آمریکا
۰.۶۹	۳.۴۳	روسیه
۰.۷۱	۳.۲۲	چین
۰.۶۸	۲.۸۵	اتحادیه اروپا

مهم ترین عوامل کلیدی و تأثیرگذار در نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا

پس از اینکه مهم ترین موارد با اهمیت، محرز و جمع بندی شد، با انجام مصاحبه، بررسی اسناد و برگزاری جلسات خبرگی و شناسایی بازیگران و با توجه به شناخت ایجاد شده و مطالعات صورت گرفته، مهم ترین عوامل کلیدی و تأثیرگذار در محیط شامل عوامل نظامی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، سیاسی امنیتی و زیست محیطی شناسایی و این موارد مورد بررسی قرار گرفت و عوامل کلیدی پس از تجزیه و تحلیل با مشخص شدن ضریب اهمیت هر کدام به همراه میانگین و انحراف معیار آنها طبق جدول ذیل استخراج گردید:

جدول ۹ عوامل کلیدی مؤثر بر تحولات غرب آسیا

ردیف	عوامل کلیدی	معدل کل	واریانس	انحراف معیار
۱	اهمیت ژئوپلیتیک و راهبردی منطقه غرب آسیا برای قدرت های جهانی	۴.۵۸	۰.۳۸	۰.۶۲
۲	موقعیت منطقه غرب آسیا و شاهراه تبادلات اقتصادی	۴.۴۵	۰.۸۰	۰.۹۰
۳	اهمیت امنیت نقاط استراتژیک در منطقه غرب آسیا	۴.۳۶	۰.۶۵	۰.۸۰
۴	ثبات داخلی، انسجام اجتماعی و مشروعیت سیاسی کشورهای غرب آسیا	۴.۳۴	۰.۷۰	۰.۸۳
۵	ائتلافات و رقابت های سیاسی، نظامی و ژئوپلیتیکی بین ایران، عربستان و ترکیه و تغییر در قطب بندی های منطقه ای	۴.۱۶	۰.۵۸	۰.۷۶

ردیف	عامل کلیدی	معدل کل	واریانس	انحراف معیار
۶	ورود یا خروج بازیگران فرمانطقه‌ای، مداخلات، ائتلافات، حمایت‌ها و پیمان‌های سیاسی آنها در منطقه	۴.۱۴	۰.۷۹	۰.۸۹
۷	تعارضات و اختلافات سرزمینی کشورهای غرب آسیا	۴.۰۳	۰.۹۳	۰.۹۶
۸	رکود اقتصادی، نرخ بالای تورم، نرخ بیکاری بالا و فقر و نابرابری (افقی و عمودی) در کشورهای غرب آسیا	۴.۰۱	۰.۸۱	۰.۹۰
۹	بحران‌های زیست‌محیطی، دگرگونی اقلیمی و تضعیف حاکمیتی بر محیط زیست (ریزگردها، بحران مدیریت منابع آب شیرین، آلودگی هوا، گرم شدن کره زمین و ...)	۳.۹۹	۱.۴۰	۱.۱۸
۱۰	منازعات قومی و اختلافات و شکاف‌های هویتی، رقابت‌های فرقه‌ای و ایدئولوژیک و وقوع جنبش‌های سیاسی	۳.۸۸	۰.۹۴	۰.۹۷
۱۱	بهبود یا وخیم‌تر شدن وضعیت اقتصادی کشورهای منطقه در آینده	۳.۸۴	۰.۵۸	۰.۷۶
۱۲	بحران ذخایر نفتی و منابع طبیعی، تقاضای بالای و افزایش مصرف انرژی	۳.۸۲	۱.۴۲	۱.۱۹
۱۳	پیشرفت فناوری‌های تسلیحاتی و تمایل کشورهای منطقه برای اشباع و انباشت‌های نظامی و بهره‌برداری از آنها (تسلیحات سایبری، فناوری هسته‌ای، فناوری بیوتروریسم، پهپادها، جنگ افزارهای هوشمند و ...)	۳.۷۳	۱.۳۷	۱.۱۷
۱۴	تلاش غرب و کشورهای منطقه برای جلوگیری از نفوذ و تکثیر جریان انقلاب اسلامی	۳.۶۸	۱.۷۷	۱.۳۳
۱۵	میزان حمایت اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و نظامی جمهوری اسلامی ایران از محور مقاومت و تقویت و توسعه آن علیه رژیم صهیونیستی	۳.۶۶	۱.۰۳	۱.۰۱
۱۶	روابط پنهانی اعراب و رژیم صهیونیستی	۳.۵۴	۰.۷۷	۰.۸۸
۱۷	توزیع ناهمگون منابع راهبردی (منابع انرژی، آب شیرین، غذا، مواد معدنی و ...)	۳.۴۹	۱.۰۹	۱.۰۴
۱۸	شیعه هراسی (وجود شیعیان با روحیه ایستادگی و مقاومت با اصول اعتقادی مبارزه با آمریکا و رژیم صهیونیستی با محوریت ایران در منطقه)	۳.۴۷	۱.۱۱	۱.۰۵
۱۹	امنیت غذایی	۳.۴۵	۰.۷۲	۰.۸۵
۲۰	وضعیت گذار نظام بین الملل	۳.۳۹	۱.۰۴	۱.۰۲

ردیف	عامل کلیدی	معدل کل	واریانس	انحراف معیار
۲۱	اهمیت امنیت رژیم صهیونیستی در منطقه متأثر از تحولات غرب آسیا	۳.۲۸	۱.۱۷	۱.۰۸
۲۲	وضعیت آینده بحران یمن	۳.۲۶	۲.۰۵	۱.۴۳
۲۳	وجود دولت‌های فرومانده به مثابه فضای خلاء قدرت منطقه‌ای	۳.۲۴	۱.۹۷	۱.۴۰
۲۴	نقش آفرینی منطقه‌ای روسیه و چین	۳.۲۰	۱.۹۴	۱.۳۹
۲۵	ملی‌گرایی، نژادپرستی، پررنگ شدن اختلافات مذهبی، کلان روایت‌های متعارض و چارچوب‌بندی منازعه‌محور، گفتمان‌سازی دوگانه سازش و مقاومت در کلان‌موضوعات امنیتی منطقه	۳.۰۷	۱.۴۲	۱.۱۹
۲۶	وضعیت آینده کشورهای سوریه و عراق	۳.۰۳	۲.۱۹	۱.۴۸
۲۷	فشار غرب و رژیم غاصب صهیونیستی بر ایران به‌منظور کوتاه آمدن از تحرکات در منطقه	۲.۹۹	۱.۷۶	۱.۳۳
۲۸	سوگیری راهبردی کشورهای منطقه (ائتلاف‌سازی منطقه‌ای، دنباله‌روی امنیتی، مبادله انرژی با امنیت و ...)	۲.۶۸	۲.۳۴	۱.۵۳
۲۹	جهانی‌سازی و سیاست‌های توسعه‌طلبانه غرب به رهبری آمریکا، انگلیس و برخی از کشورهای اروپایی	۱.۷۰	۲.۳۳	۱.۵۳

۳-۴. مهم‌ترین پیشران‌ها در نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا

با استفاده از عوامل کلیدی مؤثر بر تحولات غرب آسیا و با بهره‌گیری از مطالعات انجام شده و نظرات کارشناسان این حوزه، مهم‌ترین پیشران‌ها در سه عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی شناسایی شد و در بین اساتید منتخب ارائه گردید. در این کارگروه که، افراد صاحب‌نظر و متخصص حضور داشتند. پیشران‌ها در دو حوزه منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای ارائه که پس از حذف و تصحیح عنوان برخی از پیشران‌ها، مهم‌ترین پیشران‌ها تأیید و به هر یک از آنها توسط هر یک از صاحب‌نظران به لحاظ میزان تأثیر (اهمیت) و ضریب عدم قطعیت امتیاز داده شد و امتیازات جمع‌بندی و در نهایت مهم‌ترین پیشران‌ها و عدم قطعیت‌های کلیدی شناسایی شدند که در جداول زیرنمایش داده شده است.

جدول ۱۰ پیشران‌ها

ردیف	عنوان پیشران	میانگین	انحراف معیار
۱	منازعات ژئوپلیتیکی	۳.۶۹	۰.۸۱
۲	هویت‌گرایی؛ افراط‌گرایی مذهبی	۳.۵۵	۱.۱۸
۳	رقابت‌های درون‌گفتمانی در منطقه	۳.۵۴	۰.۹۶
۴	قدرت‌های فرامنطقه‌ای	۳.۵۱	۱.۱۷
۵	رقابت بر سر انرژی	۳.۴۶	۰.۸۷
۶	بی‌ثباتی سیاسی داخلی دولت‌ها	۳.۴۳	۰.۹۹
۷	رقابت تسلیحاتی کشورهای منطقه	۳.۱۴	۰.۸۳
۸	آینده بحران‌های سوریه و یمن	۳.۱۴	۱.۱۰
۹	سیال بودن ائتلاف‌ها بعد از قیام‌های عربی	۲.۹۵	۱.۲۷
۱۰	تضاد عینی در منافع بازیگران منطقه	۲.۲۰	۱.۳۲

۳-۵. عدم قطعیت‌های کلیدی در نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا

پس از استخراج و تجزیه و تحلیل عوامل کلیدی مؤثر بر تحولات غرب آسیا، عواملی که دارای وزن و تأثیرپذیری بالاتری از اقدامات بودند به شرح جدول ذیل محاسبه گردید.

جدول ۱۱ عدم قطعیت‌ها

ردیف	عنوان عدم قطعیت	میانگین	انحراف معیار
۱	ارتقای توانمندی‌های سیاسی، نظامی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و قدرت گرفتن محور مقاومت و دستیابی ایران به قدرت بلامنازعه منطقه	۴.۲۸	۰.۸۲
۲	از بین رفتن قابلیت سیاسی، نظامی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و تضعیف هژمونی محور مقاومت	۳.۹۷	۱.۳۲
۳	ارتقای توان سیاسی، نظامی و اقتصادی عربستان و ائتلاف آن با کشورهای عربی، غربی و رژیم غاصب صهیونیستی و هژمون شدن آن در منطقه	۳.۹۲	۱.۱۷
۴	تضعیف مشروعیت سیاسی، قدرت نظامی و اقتصادی عربستان و از بین رفتن ائتلاف آن	۳.۹۹	۱.۱۸
۵	جهت‌گیری و گرایش‌های مختلف قدرت‌های بزرگ در حمایت از ائتلاف‌ها	۳.۸۸	۰.۸۱
۶	همکاری غرب با ائتلاف محور عربستان	۳.۶۵	۰.۹۸
۷	تضعیف همکاری غرب و شکست ائتلاف عربی- غربی	۳.۵۹	۱.۳۲

ردیف	عنوان عدم قطعیت	میانگین	انحراف معیار
۸	همکاری روسیه و چین با ائتلاف محور مقاومت	۳.۴۵	۱.۵۲
۹	ضعیف شدن همکاری روسیه و چین با ائتلاف محور مقاومت	۳.۴۵	۱.۵۲
۱۰	خروج آمریکا از منطقه و قدرت گرفتن کشورهای منطقه‌ای از جمله ایران	۳.۳۶	۱.۱۸
۱۱	افزایش مداخله، حمایت و پیمان‌های سیاسی آمریکا از کنشگران موثر در منطقه	۳.۳۶	۱.۱۸
۱۲	همگرایی و انسجام ائتلاف و همراهی اعراب و رژیم غاصب صهیونیستی	۳.۱۵	۱.۲۱
۱۳	تضعیف ائتلاف اعراب و رژیم غاصب صهیونیستی	۲.۹۴	۱.۲۱
۱۴	به تفاهم رسیدن همه بازیگران ذی‌نفع در یک مجمع منطقه‌ای یا جهانی پیرامون مسائل اصلی بی‌ثبات ساز و تنش آفرین	۲.۸۶	۱.۰۸
۱۵	رقابت‌های تسلیحاتی کنشگران منطقه‌ای در سطح بسیار بالا	۲.۸۶	۱.۰۸
۱۶	کار نهادن برخی مشکلات پایه‌ای و هویت ساز کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای	۲.۸	۱.۰۸
۱۷	اقتدار سیاسی-اقتصادی دولت ترکیه و حمایت اتحادیه اروپا از آن	۲.۲	۱.۳۲

شگفتی‌سازها نیز که می‌توانند آینده مستقلی را رقم بزنند به شرح زیر است:

جدول ۱۲ شگفتی‌سازها

ردیف	عنوان شگفتی‌ساز	میانگین	انحراف معیار
۱	اختلال در صادرات نفت کنشگران اصلی منطقه	۳.۹۷	۱.۳۲
۲	فروپاشی عربستان سعودی و روی کار آمدن حکومتی همراه با ایران	۳.۹۲	۱.۱۷
۳	حمله رژیم غاصب صهیونیستی به مراکز هسته‌ای ایران و اقدامات تلافی جویانه ایران	۳.۹۲	۰.۸۷
۴	به نتیجه نرسیدن برجام و صدور قطعنامه و اقدام نظامی سازمان ملل علیه ایران و ورود نظامی قدرت‌های غربی به صحنه غرب آسیا و جنگ با ایران	۳.۸۲	۰.۹۳
۵	شکل‌گیری ائتلاف اعراب علیه رژیم غاصب صهیونیستی	۳.۸۰	۱.۰۵
۶	فروپاشی رژیم غاصب صهیونیستی	۳.۷۰	۱.۱۵
۷	دخالت جدی روسیه در تحولات غرب آسیا در حمایت از انصارالله (الگوی سوریه)	۳.۵۹	۱.۱۶
۸	تغییر در رهبری و تغییر در سیاست خارجی ایران	۳.۴۵	۱.۲۸
۹	صدور قطعنامه و اقدام نظامی سازمان ملل علیه انصارالله یمن	۳.۲۷	۱.۲۳
۱۰	تجزیه برخی کشورهای منطقه از جمله عراق، سوریه	۳.۲۲	۱.۴۴
۱۱	تغییرات ساختاری در حکومت سوریه و از دست رفتن سوریه از محور مقاومت	۳.۲۰	۱.۲۲

سناریوهای محتمل آینده نظم امنیتی منطقه‌ای غرب آسیا

به بیان واضح، عدم قطعیت‌های موجود در آینده غرب آسیا برای پیش‌بینی تحولات آن اهمیت زیادی دارد. به عنوان مثال برای نگارش سناریو دو عدم قطعیت کلیدی به دست آمده را در یکدیگر ادغام نموده تا سناریوهای مختلف مشخص شود. که از ادغام دو عدم قطعیت شش حالت به دست می‌آید. برای هر یک از دو عدم قطعیت‌ها دو وضعیت متفاوت پیش‌بینی شده است. یعنی اینکه جمهوری اسلامی ایران در یک حالت دارای اقتدار سیاسی - اقتصادی است (سناریوی هژمونی نظم ایرانی اسلامی) و در حالت دیگر دولت جمهوری اسلامی ایران فاقد اقتدار سیاسی - اقتصادی کافی است یا سلفی غربی دارای اقتدار سیاسی - اقتصادی است (سناریوی هژمونی نظم سلفی غربی)

جدول ۱۳ عدم قطعیت‌های کلیدی و تعیین سناریوها

شماره	عدم قطعیت کلیدی ۱	عدم قطعیت کلیدی ۲	نام سناریو
۱	رقابت‌های تسلیحاتی کنشگران منطقه‌ای در سطح بسیار بالا	افزایش مداخله، حمایت و پیمان‌های سیاسی آمریکا از کنشگران موثر در منطقه	فروپاشی نظم فعلی و بی‌نظمی
۲	خروج آمریکا از منطقه، تضعیف مشروعیت سیاسی، قدرت نظامی و اقتصادی ترکیه و عربستان و از بین رفتن ائتلاف غربی - غربی - عبری	ارتقای توانمندی‌های سیاسی، نظامی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و قدرت گرفتن محور مقاومت و دستیابی ایران به قدرت بلامنازعه منطقه‌ای	هژمونی نظم ایرانی اسلامی
۳	ضعیف شدن قابلیت سیاسی - اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه	ارتقای توان سیاسی، نظامی و اقتصادی عربستان و ائتلاف آن با کشورهای غربی، غربی و رژیم غاصب صهیونیستی و هژمون شدن آن در منطقه	هژمونی نظم سلفی غربی
۴	کنار نهادن برخی مشکلات پایه‌ای و هویت‌ساز	به تفاهم رسیدن همه بازیگران ذی‌نفع در یک مجمع منطقه‌ای یا جهانی پیرامون مسائل اصلی بی‌ثبات ساز و تنش‌آفرین	کنسرت قدرت‌های منطقه‌ای و نظم دسته‌جمعی

سناریوهای آینده نظم نوین امنیتی منطقه غرب آسیا، به واسطه اینکه آینده پژوهی علمی ارزش مدار است و از سویی همواره بازیگران سعی در رسیدن به مطلوبیت‌های راهبردی خود دارند، لذا پدیدار شدن یک سناریو غالباً در برگزیده برخی منافع برای یک یا تعدادی از بازیگران و ضررها و ناکامی‌هایی برای دیگر کنشگران است. سناریوهای موجود در جدول ذیل مطابق با فراخوان خبرگانی صورت گرفته طرح دیده شده‌اند. به طول کلی می‌توان مهمترین سناریوهای آینده نظم امنیتی در منطقه غرب آسیا را در جدول ذیل ملاحظه کرد. در این جدول زمینه‌های تاثیرگذاری مثبت هر پیشران بر هر سناریو با علامت (✓) زمینه‌های عدم تاثیر و بازدارندگی هر پیشران بر هر یک از سناریوها با علامت (X) نشان داده شده است.

جدول ۱۴ پیشرانها و سناریوها

سناریوهای آینده نظم منطقه غرب آسیا				سناریوهای آینده نظم منطقه غرب آسیا
سناریوی کنسرت قدرت‌های منطقه‌ای و نظم دسته جمعی	سناریوی هژمونی نظم سلفی - غربی	سناریوی هژمونی نظم انقلابی گری	سناریوی فروپاشی نظم فعلی و بی‌نظمی	
X	X	✓	X	آینده بحرانهای سوریه و یمن
X	X	X	✓	منازعات ژئوپلیتیکی
X	X	X	X	رقابتهای گفتمانی درون منطقه
X	X	X	✓	تضاد عینی در منافع بازیگران
X	✓	X	X	نقش قدرت‌های فرامنطقه‌ای
X	✓	X	✓	رشد افراط‌گرایی منطقه‌ای
X	X	✓	✓	بی‌ثباتی سیاسی دولت‌ها
X	X	X	✓	رقابت تسلیحاتی کشورهای منطقه
X	X	✓	✓	قیام‌های عربی و سیال بودن ائتلاف‌ها
X	X	X	✓	رقابت بر سر انرژی

۳-۶. تشریح سناریوها

در شرایط فعلی، نظم موازنه قوا در منطقه حاکم است. موازنه قوا وضعیتی است که هیچ کدام از کنشگران اصلی غرب آسیا از جمله ایران، عربستان، ترکیه، رژیم غاصب صهیونیستی و آمریکا قادر به هژمون ساختن نظم مطلوب خود نیستند. با اینکه رقابت شدیدی میان طرفین به منظور کاهش شدید قدرت دیگری و افزایش چشمگیر سطح قدرت خود وجود دارد، با این وجود ارزیابی پیشران‌های اصلی منطقه نشانگر کشش و جاذبه به سمت موازنه و تقسیم قدرت است. به همین صورت باید توجه داشت که با وجود پیشران‌های شکل دهنده به نظم منطقه غرب آسیا، این الگوی نظم پایدارترین حالت در طی چهار دهه اخیر در این منطقه بوده است و با توجه به جدول سناریوها و اخذ نظرات خبرگانی حتی در صورت وقوع نشانک‌های ضعیف به نظر می‌رسد تداوم این الگو مطلوب‌ترین سناریو برای هر دو بلوک بندی قدرت براساس همگرایی و واگرایی بین کنشگران باشد.

الف. سناریوی آشوب

پیش فرض اصلی این سناریو این است که اکنون یک نظم شکننده بر منطقه حاکم است و همین نظم ضعیف از شدت درگیری‌ها و بحران‌های مدیریت نشده جلوگیری کرده است. اما به مرور زمان مسائلی از جمله منازعات ژئوپلیتیکی میان بازیگران اصلی از کنترل خارج شده و مقابله و درگیری مستقیم میان بازیگران رسمی (نشانک‌های ضعیف) اجتناب ناپذیر است. چنین فضایی بستر مناسبی جهت رشد و گسترش افراط گرایی مذهبی میسر می‌سازد. از سوی دیگر رقابت بر سر سوخت‌های فسیلی و کنترل پایانه‌ها، تنگه‌ها و مسیرهای با اهمیت ژئوپلیتیکی برجسته و تأثیرگذار در صادرات و واردات انرژی بیش از پیش برجسته می‌گردد؛ در چنین محیط فاقد نظم پایدار، رقابت‌های تسلیحاتی به سطح بسیار بالا و غیرقابل بازگشتی پیش می‌رود، تا جایی که وضعیت هرج و مرج گونه‌ای پدیدار می‌گردد. به طور کلی باید گفت که نظرات اخذ شده خبرگانی در خصوص تحقق سناریوها بیانگر آن است که بعد از سناریوی تداوم موازنه قوا، محتمل‌ترین سناریو، فروپاشی نظم فعلی و حادث شدن دوره‌هایی از بی‌نظمی و آشفتگی در منطقه غرب آسیا خواهد بود، شگفتی سازهای

کنشگران دو سوی نظم فعلی نیز بیانگر وقوع همین سناریو هستند. در صورتی که منطقه غرب آسیا با بار اضافی بحران در آینده در هر دو بلوک قدرت مواجه گردد و نظم فعلی موازنه قوا دچار فروپاشی گردد، شکل‌گیری نظم جدید امری زمان‌بر و طولانی خواهد بود و منطقه غرب آسیا علاوه بر دچار شدن در یک بحران عمیق و گسترده، یک دوره بی‌نظمی را پشت‌سر خواهد گذاشت.

ب. سناریوی هژمونی مقاومت

در اسلام انقلابی، انجام تکلیف، هدف غایی است و کشتن و کشته شدن در راه هدف، فوز عظیم محسوب می‌شود. این مفهوم به تصریح در قرآن کریم آمده است: «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ»^۳ این روش آرمانی اسلامی موجب شد که فرهنگ مبارزه، جهاد و شهادت در پیش روی ملت‌های تحت ستم و در بند به عنوان نسخه شفا بخش عمل کند و روز به روز ملت‌ها و کشورهای دیگر به تاسی از فرهنگ اسلامی - انقلابی راه جدیدی در تحقق اهداف خویش هموار کنند. (مبینی، ۱۳۹۵: ۴۸)

سناریوی هژمونی نظم انقلابی‌گری وضعیتی است که برای کشور ایران بیشترین مطلوبیت راهبردی را در پی دارد. طی این سناریو ایران در عرصه داخلی به یک نمونه و مدل از حکمرانی موفق مبدل شده و پس از آن در عرصه منطقه‌ای نظم مطلوب خود را گسترانده است. ملت‌های منطقه نیز چنین نظمی را مورد پذیرش قرار داده‌اند. در واقع ایران در تمامی عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، امنیتی، فرهنگی و اجتماعی قدرت اول منطقه به شمار می‌رود. گرچه مطلوب‌ترین سناریو برای ایران سناریوی هژمونی نظم انقلابی‌گری در منطقه غرب آسیا است، اما تجزیه و تحلیل پیشران‌های تاثیرگذار بر شکل‌دهی به آینده نظم این منطقه براساس منطق واقع‌گرایی بیانگر آن است که شرایط الزام برای حاکمیت این نظم تا سال ۲۰۳۰ به طور کامل (خارج از وقوع پیشران شگفتی ساز فروپاشی عربستان سعودی) وجود ندارد. در واقع بازدارنده‌های این سناریو بر اساس نظرات اخذ شده خبرگان، که

۳. سوره آل عمران آیه ۱۶۹: (ای پیامبر!) هرگز گمان مبر کسانی که در راه خدا کشته شدند، مردگانند! بلکه آنان زنده‌اند، و نزد پروردگارشان روزی داده می‌شوند.

در جدول سناریوها آمده، بیشتر از تعداد پیشران‌های شکل دهنده به این نوع نظم در آینده منطقه غرب آسیا است. بر اساس این سناریو جمهوری اسلامی ایران هم در سطح بین‌المللی و هم در سطح منطقه‌ای از انزوا خارج شده است. اعراب رژیم صهیونیستی را به‌عنوان دشمن درجه اول خود معرفی می‌کنند. این امر رژیم صهیونیستی را در منطقه ضعیف و منزوی و گفتمان مقاومت را تقویت کرده است. این سناریو مطلوبترین وضعیت ممکن برای جمهوری اسلامی ایران است.

ت. سناریوی هژمونی نظم سلفی غربی

این سناریو ناظر بر حالتی از آینده است که عربستان سعودی با حمایت کشورهای غربی قادر شده تا نظم سلفی مورد نظر خود را در منطقه گسترش دهد. باید بیان داشت واقعیات محیط پرچالش غرب آسیا از جمله رقابت بر سر انرژی، بی‌ثباتی سیاسی دولت‌های منطقه، رقابت تسلیحاتی کشورهای منطقه، آینده بحرانهای سوریه و یمن، قیام‌های عربی و سیال بودن ائتلافها و تضاد عینی در منافع بازیگران، چالش‌های بازدارنده‌ای هستند که از هژمونی نهایی نظم سلفی غربی (خارج از وقوع پیشران شگفتی ساز فروپاشی ایران و نظم مقاومت محور) جلوگیری می‌کند. در واقع در ارزیابی نهایی باید گفت که پیشران‌های سازنده و مثبت این سناریو از قدرت تعیین‌کنندگی به مراتب پایین‌تری در قیاس با بازدارنده‌ی جلوگیری کننده و منفی‌ساز برخوردارند.

در این سناریو از یکسو شاهد افزایش تنش میان عربستان و ایران در سطح منطقه و از سوی دیگر افزایش مداخله آمریکا در غرب آسیا هستیم. کشورهای عراق، سوریه و لبنان از محور ایران خارج شده و به محور سازش گرایش یافته‌اند؛ بر اساس این سناریو ایران در سطح بین‌المللی و در سطح منطقه‌ای کاملاً منزوی است و به‌عنوان کشور ضعیف در منطقه شناخته می‌شود. ساختار نظام قدرت منطقه‌ی چندقطبی متشکل از عربستان، رژیم صهیونیستی و ترکیه است و جمهوری اسلامی ایران در فهرست قدرت‌های مهم منطقه‌ای قرار ندارد. رابطه اعراب و رژیم صهیونیستی تقویت شده است؛ این وضعیت زمینه را برای افزایش قدرت رژیم صهیونیستی در منطقه و شروع مجدد مذاکرات صلح اعراب - اسرائیل فراهم نموده است. به‌طوری‌که شاهد

شکل‌گیری جبهه سعودی - صهیونیستی - آمریکایی در برابر جمهوری اسلامی ایران در غرب آسیا هستیم. این سناریو نامطلوبترین شرایط برای آینده جمهوری اسلامی ایران در نظام قدرت در غرب آسیا است.

ج. سناریوی کنسرت

این سناریو ناظر بر وضعیتی است که کنشگران اصلی به این نتیجه رسیده‌اند که برقراری صلح در منطقه و کاهش سطح تنش تابعی از کنار نهادن برخی مشکلات پایه‌ای و هویت‌ساز است و ثبات پایدار هنگامی در منطقه برقرار می‌گردد که همه بازیگران ذی‌نفع در یک مجمع منطقه‌ای یا جهانی پیرامون مسائل اصلی بی‌ثبات‌ساز و تنش‌آفرین منطقه به تفاهم برسند. در این سناریو تفاهم دسته‌جمعی کنشگران ذی‌نفع و ذی‌نفوذ ساحت منفی پیشران‌های شکل‌دهنده به آینده نظم امنیتی منطقه‌ای را خنثی ساخته است. برخلاف سناریوهای دیگر که پیشران‌ها و بازدارنده‌های آنها مورد بررسی قرار گرفت، به نظر می‌رسد این سناریو در حال حاضر و تا افق زمانی سال ۲۰۳۰ هیچ‌گونه بستری برای تحقق در منطقه غرب آسیا ندارد. به عنوان نمونه جمهوری اسلامی ایران به سختی، نقش‌آفرینی اسرائیل در قالب یک دولت رسمی با مرزهای مشخص در غرب آسیا را می‌پذیرد. در واقع قرارگیری تمامی بازیگران در یک کنسرت دسته‌جمعی به منظور اقرار رویکردهای آنها در مورد نظم آینده منطقه تابعی از وجود پیشران‌های تقریباً ناممکنی در بازه زمانی ۲۰۳۰ است.

۴. نتیجه‌گیری

واقعیت آن است که برقراری نظم و امنیت در منطقه غرب آسیا نیازمند دستیابی بازیگران عمده منطقه‌ای به درکی مشترک از فرصت‌ها، تهدیدها و آگاهی آنان به گریزناپذیری اقدام جمعی است. پرهیز از تفکر مبتنی بر حاصل جمع جبری صفر می‌تواند ایجادکننده توازن مبتنی بر صلح و امنیت پایدار همزمان با اهتمام به پیوند ملاحظات امنیت داخلی با امنیت منطقه‌ای در چهارچوب مدل «موازنه همه‌جانبه» باشد. گام نهادن غرب آسیا به دوران جدید ابهام که در آن حداقل همکاری و ائتلاف میان قدرت‌های منطقه‌ای مشاهده می‌شود، ما را به این نکته رهنمون می‌سازد که موازنه سه‌جانبه ایران - عربستان و ترکیه می‌تواند تأمین‌کننده منافع هر سه

بازیگر و موجب کاهش تنش و بحران در منطقه گردد. در این میان، اعمال دیپلماسی کارآمد، هوشمند و خردمندانه بر پایه‌ی عزت، حکمت و مصلحت از سوی جمهوری اسلامی ایران می‌تواند اقدامات تفرقه افکنانه و جریان‌های انحرافی را مدیریت نماید. آگاه‌سازی و افکار عمومی منطقه‌ای و اقدامات پیشگیرانه نیز می‌تواند رویکرد جمهوری اسلامی ایران را در امنیتی زدایی از هویت منطقه‌ای با توفیق روبه‌رو سازد. این رهیافت می‌تواند کشورهای غرب آسیا را از چرخه سیاست قدرت، حمایت خارجی، تنش‌های مذهبی و اقتدارگرایی رها سازد و زمینه را برای شکل‌گیری و ظهور پیشران‌های جدیدی فراهم آورد که ژئوپلیتیک منطقه را به سوی همکاری به جای هرج و مرج سوق دهد. در این میان، کارآمدسازی دولت‌ها و توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی آنان از رهگذر ارتقاء شاخص‌های رفاهی و معیشتی می‌تواند زمینه‌های لازم را برای تحقق نظم امنیتی درون‌زا، جامع، فراگیر و پایدار فراهم آورد.

۵. پیشنهادات

ایجاد مرکز دیدبانی به‌منظور کنترل راهبردی نشانگرها:

فعال‌سازی گروه طرح‌ریزی راهبردی به‌منظور تدوین راهکارها به‌صورت اقتضایی به‌منظور پویاسازی قابلیت‌ها؛

تلاش جهت اتخاذ رویکردهای مشارکت‌جویانه، مدیریت تعارض و تقابل، مبتنی بر اهداف و اقدامات کنش‌گران؛

تأکید بر استفاده از فرصت‌ها و ظرفیت‌های نهفته در عوامل کلیدی و پیشران‌های مؤثر بر تحولات سیاسی - امنیتی منطقه غرب آسیا؛

تلاش در جهت تأثیرگذاری بر عدم قطعیت‌های کلیدی و بحرانی و سایر عدم قطعیت‌ها به‌منظور مدیریت تحولات سیاسی - امنیتی منطقه غرب آسیا؛

ترویج و اشاعه دانش آینده‌پژوهی و روش‌های مؤثر آن، نظیر برنامه‌ریزی سناریو در میان مدیران و فرماندهان مؤثر بر تحولات.

References

Bibliography

The Holy Quran

Asadian, Amir (2011), American security policy in the Persian Gulf, Tehran: Strategic Studies Research Institute

Deshiri, Mohammadreza and Shahmoradi, Hossein (2019), Determinants in the security order of West Asia based on the theory of comprehensive balance, Scientific-Research Quarterly of International Relations Studies, Spring 2019 - Number 49

Enayatullahzadeh, Sohail and Ivana Miloyeich (2016), Future research with the method of layered analysis of causes, Shakib Publications

Falahtpisheh, Hashemtullah, Khormshad, Mohammadbaqer and Mousavi, Seyed Hamed (2017), West Asian Identity Patterns and Regional Security System, Defense Policy Magazine, Year 26, Number 104, Fall 2017

Farji, Mohammadreza and Ranjabar-Haidari, Vaheed (2019), Middle East region security system in the state of complexity, scientific quarterly of strategic studies of public policy, summer 2019. Period 10. Number 35

Ghafari Hashjin, Zahid and Nikonhad, Ayoub (2023), scenarios of order in the Middle East region until 2030 with an emphasis on the activism of Iran and Saudi Arabia, International Relations Studies Quarterly, No. 57, Spring 2022

Haqqanah (1999), collection of papers of the first security conference in Tehran

Hashemi, Nader & Postel, Danny(eds), Mapping The New Politics Of The Middle East Oxford University Press, 2018.

Hazrat Ayatollah Imam Khamenei (Supreme Leader), the statements of the Supreme Leader, available in the information base of the Supreme Leader at www.khamenehie.ir

- Khalili, Reza, Nasri, Qadir and Askari-Armandi, Mohammad (2023), Iran-Saudi rivalry and developments in the Middle East security group, Islamic World Fundamental and Applied Studies Quarterly, Volume 5, Number 3, Serial Number 17
- Lake, David and Morgan, Patrick (2022), Regional Orders: Security Building in the Modern World, translated by Jalal Dehghani Firouzabadi, 3rd edition, Tehran: Strategic Studies Institute
- Mirhosseini, Fereshte and Ayouzi, Mohammad Rahim (2018), the future scenarios of the geopolitical position of the Islamic Republic of Iran in the regional power system of West Asia in the horizon of 2030, Basij Strategic Studies Quarterly, summer 2018 - number 83
- Mobini, Mohammad (2016), Designing the Islamic-Iranian model of Jihadi management in line with the objectivity of the Umm al-Qara of the Islamic world, Scientific Journal of Islamic Management, Number 4, Volume 24
- Momeni, Majidreza et al. (2017), Proceedings of the Second Tehran Security Conference: Economic Development and Regional Security in West Asia, Tehran: Abrar Contemporary International Studies and Research Institute of Tehran
- Najad Zandieh, Roya and Talebi Arani, Ruhollah (2019), New Regionalism in West Asia and Southeast Asia: Comparisons, International Relations Research Publication, Summer 2019, No. 37
- Olivier Weaver and Barry Bozan (2008), Regions and Powers: The Structure of International Security, translated by Rahman Kahramanpour, Tehran: Strategic Studies Research Institute
- Pedram, Abdur Rahim and Ahmadian, Mehdi (2014), Teachings and Experiences of Future Studies, Tehran: Publications of the Institute of Strategic Future Studies
- Qudsi, Amir (2017), Geopolitical system of West Asia and Iran's optimal region-

al order, Strategic Defense Studies Quarterly, Year 16, Number 27, Summer 2017

Shaghghi, Arash, Zibai, Mehdi and Gurbanzadeh, Gurban Ali (2023), UAE-Saudi relations in the new order of West Asia, Quarterly Journal of Fundamental and Applied Studies of the Islamic World, Volume 5, Number 3, Number 17

Strategy report of Strategic Research Center; 2018

Torabi, Qasim and Taherizadeh, Mohammad Nasser (2018), Regional Dominant Trends and the Future of Order in the Middle East, International Studies Quarterly, Year 16, Number 2, Fall 2018

Motaghi, Ebrahim and Moini, Amin (2021), Identityism and Regional Order in the Middle East, Foreign Relations Quarterly, Winter 2021, No. 52

